

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 19 ΜΑΪΟΥ 2007
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

■ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο άνθρωπος είναι το κέντρο του κύκλου της ζωής, αλλά όμως δεν είναι ο ίδιος ο κύκλος της ζωής. Ανήκουμε στον κόσμο, αλλά αυτός ο κόσμος δεν μας ανήκει, δεν είναι κτήμα μας, Είμαστε οι διαχειριστές της ζωής και όχι οι ιδιοκτήτες της. Δεν είμαστε δούλοι του κόσμου, ούτε όμως γίναμε κι αφεντικά του. Απλώς παραμένουμε οικονόμοι της ζωής¹.

Με αυτόν τον κάπως αφοριστικό τρόπο απεικονίζουμε την κρίση του ανθρωπισμού στον νεώτερο δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Ο αναγεννησιακός ανθρωπισμός πρόβαλε τον άνθρωπο ως το επίκεντρο της πραγματικότητας και κατέφυγε στα ανθρωπιστικά γράμματα, προκειμένου να καταστεί **ανθρώπινος ο άνθρωπος** (homo humanis). Αγαθή κι επαινετή η πρόθεση του ανθρωπισμού, όπως επίσης αγλαοί² αποδείχθηκαν οι καρποί του μέσα στον επακολουθήσαντα διαφωτισμό με την καθιέρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που υπόσχονται την ελευθερία ως εγγύηση της ανθρωπιάς του ανθρώπου.

Το αναπόφευκτο **ατόπημα** του ανθρωπισμού είναι η διολίσθησή του στον ατομικισμό. Ο Humanismus (ανθρωπισμός, ουμανισμός) κατάντησε Individualismus (ατομικισμός). Λέμε άνθρωπος και εννοούμε άτομο. Μιλούμε για τον πολίτη και έχουμε στον νου τον ιδιώτη. Αναφερόμαστε στον εαυτό μας και εξυπονούμε το εγώ μας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να λησμονούμε τον άλλο που συνυπάρχει μαζί μας και το όχι όλον μέσα στο οποίο συνανήκει το εγώ μας μαζί με καθένα άλλο του. Οι λογοτέχνες προφήτευαν από τον προπερασμένο αιώνα ήδη: «Όλοι στον αιώνα μας χώρισαν και γίνανε μονάδες, ο καθένας αποτραβιέται στη μοναξιά του, ο καθένας απομακρύνεται απ' τον άλλον, κρύβεται και κρύβει το έχει του³ και καταλήγει ν' απωθεί τους ομοίους του και ν' απωθείται απ' αυτούς» (Ντσοστογιέφσκι).

[...]

Για να **υπερβεί** ο ανθρωπισμός την κρίση του απαιτείται να προβεί σε μια μόνο σωτήρια πρωτοβουλία: να **αποποιηθεί τον ατομικισμό**. Για να μιλήσουμε με την γλώσσα των ποιητών μας: «Το καίριο στη ζωή αυτή κείται πέραν του ατόμου. Με τη διαφορά ότι, αν δεν ολοκληρωθεί κανείς ως άτομο -κι όλα συνωμοτούν στην εποχή μας γι' αυτό- αδυνατεί να το υπερβεί» (Ελύτης). Ο ανθρωπισμός χρειάζεται, αλλά δεν αρκεί έτσι όπως κατάντησε, δηλαδή σαν ατομικισμός. Απαιτείται ο ανθρωπισμός και περιττεύει ο ατομικισμός. Είναι επιτακτική ανάγκη των καιρών μας να περάσουμε από την εξατομίκευση του ανθρώπου στον εξανθρωπισμό του ατόμου. Με δυο λόγια, πρέπει να απελευθερώσουμε τον ανθρωπισμό από τον ατομικισμό. Όταν ο άνθρωπος αυτοπεριορίζεται στο άτομο, τότε αυτοχειριάζεται⁴ υπαρξιακά. Ο ατομικισμός είναι το καρκίνωμα του ανθρωπισμού.

Ο ορίζοντας για την αποδέσμευση του ανθρωπισμού από τον ατομικισμό είναι ο κοινωνισμός⁵. Ο ανθρωπισμός χρειάζεται να κοινωνικοποιηθεί, δηλαδή ο άνθρωπος να αντιληφθεί την ύπαρξή του ως συνύπαρξη κι όχι σαν δήθεν αυθύπαρκτη μονάδα αποκομμένη

από το περιβάλλον της, όπως δυστυχώς συμβαίνει με το άτομο. [...] Με μια απλή φράση: ο άνθρωπος δεν υπάρχει απλώς, αλλά συνυπάρχει κυρίως.

Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώςτικά καταντά απάνθρωπος. Ο ανθρώπινος άνθρωπος δεν είναι ατομικός αλλά κοινωνικός: δεν αποτελεί ύπαρξη αλλά συνύπαρξη.

[...]

Πυξίδα για τον ασφαλή διάπλου⁶ ανάμεσα στην Σκύλλα της εξατομίκευσης και στην Χάρυβδη της μαζοποίησης είναι η κοινωνικοποίηση του ανθρωπισμού. Χωρίς να διακινδυνεύουμε κανενός είδους προφητεία και δίχως να καταφεύγουμε σε ιστορικοφιλοσοφικές μαντείες, πιστεύουμε ότι ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού είναι η **επιταγή των καιρών** μας.

(Μάριος Μπέγζος, «ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού»,
Ευθύνη, τεύχος 420, Δεκέμβριος 2006, σελ. 647-648).

1. *οικονόμοι της ζωής*: διαχειριστές της ζωής
2. *αγλαοί ... καρποί*: λαμπρά, αξιοθαύμαστα αποτελέσματα
3. *το έχει του*: αυτό που διαθέτει
4. *αυτοχειριάζεται*: αυτοκτονεί
5. *κοινωνισμός*: κοινωνικοποίηση
6. *διάπλους*: το πέρασμα

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 70-90 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο: «**Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώςτικά καταντά απάνθρωπος**».

Μονάδες 10

B2. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς, εκτός των άλλων, και την επίκληση στην αυθεντία. Να εντοπίσετε δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία.

Μονάδες 5

B3. Οι ακόλουθες λέξεις και φράσεις χαρακτηρίζουν ένα επίσημο ύφος λόγου. Να αποδώσετε με ύφος πιο ανεπίσημο και οικείο τις υπογραμμισμένες λέξεις: να καταστεί ανθρώπινος ο άνθρωπος, ατόπημα, να υπερβεί την κρίση, να αποποιηθεί τον ατομικισμό, επιταγή των καιρών.

Μονάδες 5

- B4.** Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί συχνά στο κείμενό του α' πληθυντικό πρόσωπο. Να δικαιολογήσετε την επιλογή του αυτή.

Μονάδες 5

- Γ.** Σε μια εποχή με μεγάλο έλλειμμα ανθρωπιάς έχει σημασία να οργανώνονται εκδηλώσεις που βοηθούν όσους συνανθρώπους μας το έχουν ανάγκη. Να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας, όπου θα εξηγείτε γιατί πρέπει να στηρίζονται τέτοιες προσπάθειες. Παράλληλα, να αναφερθείτε στη συμβολή της παιδείας στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης, ιδιαίτερα των νέων (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

Απαντήσεις

A. Το δοκίμιο αναφέρεται στην κρίση του ανθρωπισμού και στην αναγκαιότητα υπέρβασής της. Αρχικά, ο συντάκτης αντιπαραθέτει το ουσιαστικό περιεχόμενο του αναγεννησιακού ανθρωπισμού και του διαφωτισμού, που συνέβαλε στην καθιέρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, προς την κρίση του ανθρωπισμού στις σύγχρονες δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες. Θεωρεί πως η αδυναμία του σύγχρονου ανθρωπισμού είναι ότι έχει μετατραπεί σε άκρτο ατομικισμό. Ως αντίδοτο προτείνει τον εξανθρωπισμό του, ώστε να αποκτήσει κοινωνικό χαρακτήρα. Επιλογικά, ο συντάκτης τονίζει ότι ο «κοινωνισμός» του ανθρωπισμού, ως αίτημα της εποχής μας, μπορεί να επιτευχθεί αποφεύγοντας τόσο την εξατομίκευση, όσο και τη μαζοποίηση.

B1. Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώς καταντά απάνθρωπος. Η κοινωνική συνείδηση, το ενδιαφέρον για το συνάνθρωπο, η αλληλεγγύη είναι αυτά τα στοιχεία που καταξιώνουν τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον, διότι εξασφαλίζουν την ευημερία του κοινωνικού συνόλου, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη υγιών και ουσιαστικών σχέσεων μεταξύ των μελών του. Αντίθετα, ο ατομικισμός και η εγωπάθεια αντιστρατεύονται την κοινωνική συνοχή και πρόοδο. Είναι, λοιπόν, απαραίτητο κάθε άνθρωπος να νιώθει, πάνω απ' όλα, συνάνθρωπος, να αποδέχεται και να αναλαμβάνει την κοινωνική του ευθύνη, γιατί μέσω της αδιαφορίας εύκολα οδηγείται στον απανθρωπισμό.

B2. [Παρατήρηση: Η επίκληση στην αυθεντία αποτελεί εκείνον τον τρόπο πειθούς όπου προβάλλονται αντιλήψεις και σκέψεις πνευματικών ανθρώπων, που διαθέτοντας κύρος και κοινή αποδοχή καταφέρνουν να πείθουν με τα επιχειρήματα και την ορθότητα των απόψεών τους. Στόχος του πομπού (Μ. Μπέγγου) είναι να ενισχύσει την αξιοπιστία της επιχειρηματολογίας του, επικαλούμενος μια αυθεντία με την οποία συμμερίζεται την ίδια θέση. Η παράθεση τέτοιων αποσπασμάτων είναι τόσο θεμιτή όσο και αναμενόμενη μια και μ' αυτόν τον τρόπο ο συντάκτης αποδεικνύει ότι έχει εντυφλήσει σε ένα ευρύ φάσμα βιβλιογραφίας και συνεπώς βασίζεται σε αξιόπιστες πηγές.]

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία αποτελούν οι ακόλουθες:

- α) «Όλοι στον αιώνα μας χώρισαν και γίνανε μονάδες, ο καθένας αποτραβιέται στη μοναξιά του, ο καθένας απομακρύνεται απ' τον άλλον, κρύβεται και κρύβει το έχει του και καταλήγει ν' απωθεί τους ομοίους του και ν' απωθείται απ' αυτούς» Ντοστογιέφσκι.
- β) «Το καίριο στη ζωή αυτή κείται πέραν του ατόμου. Με τη διαφορά ότι, αν δεν ολοκληρωθεί κανείς ως άτομο - κι όλα συνωμοτούν στην εποχή μας γι' αυτό - αδυνατεί να το υπερβεί» Ελύτης.

B3. να καταστεί ανθρωπίνος ο άνθρωπος → να γίνει ανθρωπίνος ο άνθρωπος

ατόπημα → σφάλμα (λάθος)

να υπερβεί την κρίση → να ξεπεράσει την κρίση

να αποποιηθεί τον ατομικισμό → να διώξει (απομακρύνει, απαλλαγεί από) τον ατομικισμό

επιταγή των καιρών → αίτημα (ανάγκη) των καιρών

B4. Ο συγγραφέας συχνά κάνει χρήση του α' πληθυντικού προσώπου γιατί με αυτόν τον τρόπο:

- ▶ προσδίδει συλλογικό και καθολικό χαρακτήρα στις απόψεις του. Φαίνεται ότι εκφράζει αντιλήψεις που συμμερίζεται η πλειοψηφία των ανθρώπων.
- ▶ το κείμενο κερδίζει σε αμεσότητα, οικειότητα, γιατί με το α' πρόσωπο γίνεται συχνά επίκληση στο ήθος του πομπού και το συναίσθημα του δέκτη.
- ▶ το κείμενο καθίσταται περισσότερο εύληπτο και ευκολονόητο, γιατί η σύνταξη που προτιμάται δεν είναι απρόσωπη ή τριτοπρόσωπη που θα έδινε στο κείμενο αόριστο ή γενικόλογό ύφος.
- ▶ Άλλωστε, αφού το θέμα αναφέρεται στον ανθρωπισμό, δεν υπάρχει καταλληλότερο ρηματικό πρόσωπο από το α' πληθυντικό για να προσδώσει πειστικότητα στην επιχειρηματολογία του.

Γ. Στο Γ' μέρος της Γραπτής εξέτασης ζητείται από τους μαθητές να συντάξουν ένα άρθρο 500 - 600 λέξεων, που θα δημοσιευθεί στο σχολικό έντυπο, γεγονός που καθιστά αναγκαία την ύπαρξη τίτλου. Ενδεικτικά αναφέρουμε ως προτεινόμενο τίτλο: «**Ανθρωπιά: Αίτημα των καιρών μας**».

Είναι γεγονός πως ζούμε σε μια εποχή αφθονίας αγαθών και μέσων. Απ' την άλλη, όμως, η κυριαρχία του υλιστικού προτύπου ζωής έχει καταστήσει τον άνθρωπο δέσμιος της λογικής του εύκολου κέρδους και του υπέρμετρου ατομικισμού, ώστε δικαίως διαπιστώνεται πως υπάρχει μεγάλο έλλειμμα ανθρωπιάς. Πρωτοβουλίες για οργάνωση εκδηλώσεων, που βοηθούν συνανθρώπους μας που το έχουν ανάγκη, μας υπενθυμίζουν πως η ελπίδα για έναν καλύτερο κόσμο χρειάζεται να αναζωπυρωθεί. Γι' αυτό, άλλωστε, είναι επιτακτική ανάγκη να ενθαρρύνονται και να στηρίζονται από όλους τους φορείς - κρατικούς και μη, εθνικούς και υπερεθνικούς - αλλά κυρίως από όλους εμάς.

Πιο συγκεκριμένα, τέτοιες προσπάθειες θα συμβάλλουν:

- στην ενίσχυση του «εμείς» και τον παραγκωνισμό του «εγώ», καθώς επίσης στην επικράτηση κατανόησης, συνεργασίας και αλληλεγγύης που θα καταστήσουν το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα κυρίαρχη αξία της κοινωνικής ζωής.
- στο σεβασμό στην ανθρώπινη αξία που δεν πρέπει να υποσκελίζεται από οικονομικοπολιτικές σκοπιμότητες, ώστε να αποφεύγονται οι πόλεμοι και η εκμετάλλευση των ανίσχυρων από του «δυνατούς».
- στον περιορισμό των στερεοτύπων και προκαταλήψεων που οδηγούν στο ρατσισμό και την εκμετάλλευση κάποιων ανθρώπων ή ομάδων, φαινόμενα που διασπούν την κοινωνική συνοχή.
- στο έμπρακτο ενδιαφέρον για τις μειονότητες και τα δικαιώματα των προσφύγων και των μεταναστών που υπαγορεύεται από το ιδανικό του ανθρωπισμού.
- στη βελτίωση των συνθηκών ζωής κοινωνικών ομάδων που αντιμετωπίζουν πλείστες δυσκολίες (προβλήματα επιβίωσης, ασθένειες, ανεργία, αναλφαβητισμός, αποκλεισμός απ' την κοινωνική ζωή ...). Ιδιαίτερα τέτοιες προσπάθειες αποκτούν μεγαλύτερη σημασία όταν επικεντρώνονται στη βελτίωση των όρων ζωής και την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών, που αποτελούν τη «μαγιά για τη ζύμη του αύριο».

- στην παροχή ουσιαστικής βοήθειας σε τριτοκοσμικές χώρες που μαστίζονται από την πείνα και την εξαθλίωση, συνθήκες που αμαυρώνουν την εικόνα του σύγχρονου πολιτισμού.
- στην εξασφάλιση όχι μόνο των υλικών όρων που θα καταστήσουν εύκολο το «ζην», αλλά και εκείνων που θα πραγματοποιήσουν το «ευ ζην», με αποτέλεσμα να επιτευχθεί η ισορροπία του οικοσυστήματος και να διαμορφωθούν οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματική του ηθικοπνευματικού πολιτισμού.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η συμβολή της παιδείας είναι μείζονος σημασίας για την καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης. Ιδιαίτερα σήμερα που είναι εμφανής η ανισομερής ανάπτυξη του τεχνικού πολιτισμού έναντι του πνευματικού, κρίνεται αναγκαίο να αναβαθμιστεί ο ρόλος της παιδείας με ανθρωποκεντρικό περιεχόμενο.

Πιο συγκεκριμένα, η παιδεία μπορεί να αποβλέπει στην ανάπτυξη του ανθρωπιστικού ιδανικού, γιατί:

- καλλιεργεί αξίες και ιδανικά, όπως η ελευθερία, η ισότητα, το πνεύμα αμοιβαιότητας και συνεργασίας .
- διαμορφώνει ολοκληρωμένες προσωπικότητες διαποτισμένες με τις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος.
- ενισχύει την πίστη στην αξία του ανθρώπου. Ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται ως τελικός σκοπός και όχι ως το μέσο ικανοποίησης προσωπικών φιλοδοξιών, όπως συμβαίνει σε αρκετές περιπτώσεις σήμερα.
- θωρακίζει τους ανθρώπους με αυτοσεβασμό και τους οδηγεί στη διαδικασία του εσωτερικού διαλόγου και της αυτοκριτικής, απαραίτητης προϋπόθεσης για την κατάκτηση της αυτογνωσίας.
- διευκολύνει την προσέγγιση των ανθρώπων, την εξομάλυνση των διαπροσωπικών σχέσεων, την εξυγίανση της κοινωνικής ζωής. Η ανθρωπιστική συνείδηση θα απαλλάξει τους ανθρώπους από την καχυποψία και τον καιροσκοπισμό.
- καλλιεργεί την αρετή του μέτρου και της μεσότητας. Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Δελμούζο «ανθρωπισμός θα ειπεί να πλάθουμε ανθρώπους ικανούς να εξασφαλίζουν οι ίδιοι με την προσωπική τους εργασία τους υλικούς όρους της ζωής των, όσοι χρειάζεται για να κρατιέται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια».
- εξευγενίζει την ψυχή, εξημερώνει τα επιθετικά ένστικτα του ανθρώπου. Αναγνωρισμένοι στοχαστές, λογοτέχνες, καλλιτέχνες με το πνευματικό και το αισθητικό τους έργο εξύμνησαν τον άνθρωπο, τον τοποθέτησαν στο κέντρο κάθε προσπάθειας ανοίγοντας, έτσι, το δρόμο για την εξύψωση του ανθρώπου από το «ζωικό» στο «ανθρώπινο» επίπεδο.
- διδάσκει στους ανθρώπους ότι ο πολιτισμός δεν αξιολογείται βάσει των τεχνικών επιτευγμάτων αλλά, αντίθετα, ότι στηρίζεται στη συλλογική προσπάθεια και πάνω απ' όλα στο αίσθημα της ανθρωπιάς.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο ρόλος της ανθρωποκεντρικής παιδείας είναι καθοριστικός για την υπέρβαση του ατομικισμού και την επικράτηση του συλλογικού πνεύματος σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Ολοκληρώνοντας, θα ήταν παράλειψη αν δεν επιβραβεύαμε κάθε συλλογική προσπάθεια που αφορά στο συνάνθρωπο, ώστε να ευαισθητοποιηθούν όλοι, και ιδιαίτερα εμείς οι νέοι!